

وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ

تألیف:

حاج آیت الله فروزان

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۶..... پیشگفتار

فصل اول - فرهنگ

۱۱.....	مفهوم فرهنگ
۱۱.....	اهمیت موضوع فرهنگ
۱۲.....	پیشگیری تعریف مفهوم فرهنگ
۱۲.....	فرهنگ در فارسی
۱۳.....	فرهنگ در متون های پهلوی
۱۳.....	فرهنگ در متون فارسی
۱۴.....	فرهنگ در عربی
۱۴.....	فرهنگ در لاتین
۱۶.....	تعریف اصطلاحی
۱۶.....	نسبی بودن تعریف فرهنگ
۱۶.....	در جستجوی تعریف فرهنگ
۲۲.....	جمع بندی تعاریف فرهنگ
۲۴.....	به دنبال تعریفی معیار برای فرهنگ
۲۵.....	فرهنگ به شایه هوا
۲۹.....	تعریف معیار فرهنگ

فصل دوم - وحدت مدیریت

۳۱.....	مقدمه
۳۱.....	وحدت در اصول
۳۱.....	وحدت فرماندهی
۳۲.....	وحدت در کارویژه ها
۳۲.....	وحدت در برنامه ریزی
۳۲.....	وحدت در هماهنگی و سازماندهی
۳۳.....	وحدت در نقش ها
۳۳.....	نظریه میزبزرگ
۳۳.....	نظریه آدیزس
۳۴.....	ابعاد وحدت مدیریت

فصل سوم - سیاست و فرهنگ

۳۵.....	ریشه لاتین مفهوم سیاست
---------	------------------------

۳۶	سیاست در فرهنگ ایرانی و اسلامی
۳۶	رابطه سیاست و فرهنگ
۳۷	سیاست فرهنگی
۴۰	سیاست فرهنگی و مهندسی فرهنگی
۴۳	سیاستگذاری فرهنگی
۴۵	مدل سیاستگذاری فرهنگی
۴۶	فرهنگ و قدرت
۴۷	نقش دولت در فرهنگ
۴۸	دولت و کمیستنی
۴۸	دیدگاه و مشارکسیستی
۴۹	دیدگاه ساختارگرایی - کارکردگرایی
۵۰	دیدگاه ساختارگرایی
۵۱	دیدگاه پست مدرنیستی
۵۲	دولت و فرهنگ در جامعه اسلامی
۵۳	بعد فرهنگی، مهمترین جنبه ساز جامعه
۵۴	رابطه دولت و فرهنگ از منظر اسلام
۵۶	نقش حکومت در فرهنگ از منظر امام خمینی در نظام جمهوری اسلامی ایران
	فصل چهارم - مروری بر سیاست فرهنگی در برخی کشورهای جهان
۵۸	روش مطالعه سیاست های فرهنگی یک کشور
۵۹	بررسی اجمالی سیاست های فرهنگی کشور مصر
۶۵	بررسی اجمالی سیاست های فرهنگی کشور مالزی
۶۵	دستورالعمل های کلی سیاست فرهنگی
۷۰	مروری بر سیاست های فرهنگی کشور چین
۷۴	بررسی اجمالی سیاست فرهنگی کشور استرالیا
۷۶	بررسی اجمالی سیاست فرهنگی کشور ایالات متحده آمریکا
۷۷	مدل موزاییک یا قالیچه دیواری فرهنگ ها در آمریکا
۷۹	فرهنگ در دولت آمریکا
۸۱	بررسی اجمالی سیاست فرهنگی کشور فرانسه
۸۱	وزارت فرهنگ فرانسه
۸۴	اهداف کلی و اصول سیاست فرهنگی فرانسه
۸۴	دسترسی عامه مردم به فعالیت های فرهنگی
۸۵	اهداف سیاست فرهنگی فرانسه مطابق با اصول شورای اروپا

۸۵	بررسی وظایف سازمان های تحت پوشش دولت در عرصه فرهنگ
۸۶	مقایسه ای اجمالی میان سیاست های فرهنگی کشورهای مذکور
۸۸	بررسی و مقایسه ساختار نهاد های فرهنگی کشور های مذکور
۸۸	برخی نکات قابل توجه برای سیاستگذاران فرهنگی ایران

فصل پنجم - سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

۹۱	مقدمه
۹۱	اهداف فرهنگی جمهوری اسلامی
۹۲	اهداف سیاست فرهنگی نظام جمهوری اسلامی
۹۳	اولویت های سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی
۹۵	نکاتی جهت تدبیر

فصل ششم - آشنایی با شورای عالی انقلاب فرهنگی

۱۰۱	پیشینه شورای عالی انقلاب فرهنگی
۱۰۹	مأموریت شورای عالی انقلاب فرهنگی
۱۱۰	اهداف شورای عالی انقلاب فرهنگی
۱۱۱	وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی
۱۱۴	واحدهای وابسته به شورای عالی انقلاب فرهنگی
۱۱۴	مراکز وابسته
۱۱۴	شوراهای وابسته

فصل هفتم - شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر رهبران نظام

۱۱۵	انقلاب اسلامی و مقابله با سلطه فرهنگی بیگانگان
۱۱۶	انقلاب فرهنگی
۱۱۹	ستاد مرکزی مقابله با تهاجم فرهنگی
۱۲۲	فرهنگ عمومی
۱۲۹	مرکز مدیریت فرهنگی جامعه
۱۳۱	تدوین اسناد بالادستی
۱۳۱	مهندسی فرهنگ و مهندسی فرهنگی
۱۳۴	قرارگاه اصلی فرهنگی کشور

فصل هشتم - طرح پیشنهادی وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ از طریق شورای عالی انقلاب

فرهنگی

۱۳۸	مقدمه
-----	-------

- طرح وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی ۱۴۰
- تبیین نقش و جایگاه شورا و دولت ۱۴۰
- تغییر مأموریت و ساختار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۲۰
- انتخاب وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی به عنوان دبیر شورا ۱۴۰
- واگذاری برخی حوزه های کاری وزارت ارشاد به سازمانهای مشابه ۱۴۱
- ایجاد جایگاه سازمانی معاونت وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و رئیس دبیرخانه ۱۴۱
- تغییر ساختار شورای عالی انقلاب فرهنگی و تشکیل لایه های سه گانه ۱۴۲
- نوع ایجاد هماهنگی میان لایه های سه گانه ۱۴۳
- ایجاد دفتر نمایندگی و استقرار نمایندگی هر یک از اعضای لایه های سه گانه ۱۴۴
- ساختار شورای عالی انقلاب فرهنگی در استان ها ۱۴۴
- انجمن کلیه شوراهای موازی با شورای عالی ۱۴۶
- متناسب سازی هر تریب با اعضای شورا ۱۴۵
- ترکیب جدید اعضای حقوق شورا ۱۴۵
- ترکیب اعضای حرفه ای ۱۴۶
- ارتباط شورای عالی انقلاب فرهنگی با مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۴۶
- برقراری ارتباط بین بودجه سالانه سازمان های فرهنگی و شورا ۱۴۷
- ایجاد سازوکار نظارتی هدفمند در دبیرخانه شورا ۱۱۷
- وظایف اصلی دبیرخانه ۱۲۷
- تشکیل معاونت طرح و برنامه در تمامی دستگاه های فرهنگی ۱۴۸
- منابع ورودی شورای عالی ۱۴۸
- بررسی و تحلیل منابع ورودی شورای عالی ۱۴۸
- مروری بر سیر گردش کار در شورای عالی ۱۴۹
- جمع بندی و نتیجه گیری ۱۵۰

منابع و مأخذ

- ۱۵۱ منابع:

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ

سوره القلم-- آیه (۹)

پیشگفتار

پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ماه سال ۱۳۵۷ و ایجاد نظام جمهوری اسلامی ایران با معماری و طراحی حضرت امام خمینی (ره) منشأ تحولات بسیاری در داخل و خارج کشور و در حوزه های مختلفی را ویران کرد. مسئله سیاسی و فرهنگی بوده است.

از آنجا که خاستگاه انقلاب اسلامی شیوه رهبری، سیاستگذاری و مدیریت انقلاب اسلامی و نظام جمهوری اسلامی مبتنی بر آموزه های دین میهن اسلام بوده است، طبیعی است که در طراحی ساختارها و سازمان ها، دیدگاه دینی عنوان مهم ترین و مؤثرترین مولفه بروز و ظهور داشته باشد.

حساسیت اصلی دین و رهبران دینی به موضوع هدایت مردم در مسیر حق و حقیقت است. موضوعی که اندکی پس از پیروزی انقلاب اسلامی در اصلاح ساختار، فرآیند و متون درسی دانشگاه ها با تعطیلی موقت دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی شکل گیری ستاد انقلاب فرهنگی خود را نمایان ساخت.

پس از فعالیت محدود ستاد انقلاب فرهنگی و بازگشایی مجدد دانشگاه ها بنا بر درخواست مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی امام خامنه ای (مدظله العالی) از حضرت امام خمینی (ره) مبنی بر دائمی بودن موضوع انقلاب فرهنگی و اصلاحات لازم و ضرورت تشکیل شورای عالی انقلاب فرهنگی با وظیفه اصلی سیاستگذاری کلان فرهنگی به جهت ستاد انقلاب فرهنگی با موضوع اسلامی کردن دانشگاه ها، شورای عالی انقلاب فرهنگی با هدف وحدت فرماندهی در سیاستگذاری کلان فرهنگی نظام آغاز به کار کرد. امری که ضرورت و اهمیت آن،

با گذشت چند دهه از عمر نظام جمهوری اسلامی ایران و وجود تهاجم های گسترده فرهنگی از غرب و شرق به فرهنگ و هویت فرهنگی نظام و مردم بیش از پیش نمایان شد.

بررسی عملکرد شورای عالی انقلاب فرهنگی و دبیرخانه آن در زمینه سیاستگذاری کلان فرهنگی کارنامه درخشان و قابل قبولی را ارائه نمی دهد. تشتت و ناهماهنگی و بعضاً مزایای کاری نهادهای فرهنگی خود گویای واقعیت عدم وحدت فرماندهی در سیاستگذاری کلان فرهنگی است.

این کتاب با توجه کردن به واقعیت مذکور به دنبال شناخت آسیب های ناشی از عدم وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ و ارائه الزامات وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی و ارائه طرح پیشنهادی جهت رفع آسیب های احتمالی، احیای الزامات مورد اشاره و رسیدن به وحدت فرماندهی و مدیریت در زمینه سیاستگذاری فرهنگی در نظام جمهوری اسلامی ایران است.

بدین منظور در این کتاب اجمالی موضوع فرهنگ، اشاره ای به رابطه فرهنگ و سیاست و دولت (حکومت) و فرهنگ صورت گرفته است. سپس نظام فرهنگی و سیاستگذاری فرهنگی در برخی کشورهای جهان را مورد توجه قرار داده و به معرفی اصول و اهداف فرهنگی نظام جمهوری اسلامی ایران می پردازد.

در ادامه با معرفی مختصری از سیاستهای انقلاب فرهنگی به عنوان قرارگاه فرهنگی کشور به ذکر آسیب های احتمالی و زمینه ها و رسیدن به وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ و الزامات پیش رو جهت رفع آسیب ها و رسیدن به وحدت مدیریت که از طریق مصاحبه با نخبگان و صاحب نظران به دست آمده است می پردازد و در نهایت به بررسی رسیدن به وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی با توجه به اقتضائات اجرایی روز کشور و با رویکرد عملی و تحقق پذیری پیشنهاد می نماید.

انقلاب اسلامی اساساً انقلابی فرهنگی بوده است و یکی از هر روزهای و ویژگی پس از تشکیل نظام جمهوری اسلامی، شکل گیری سازمان ها و نهادهای متعلق به فرهنگی بوده است اما متأسفانه وحدت مدیریت در سیاستگذاری ها و فعالیت های این سازمانها به دسترس اهداف فرهنگی انقلاب اسلامی حاکم نبوده است. مسئله ای که مقام معظم رهبری به دلالت و با تعابیر مختلف از جمله قرارگاه فرهنگی کشور از شورای عالی انقلاب فرهنگی مطالبه شده است.

واقعیت موجود شورای عالی انقلاب فرهنگی و دبیرخانه آن حاکی از عدم موفقیت کامل در رسیدن به این اهداف است. چه آنکه مجموعه ای که بخواهد چنین وحدت مدیریتی را اعمال

کند دارای الزاماتی است که این نوشته در پی تبیین این الزامات است. لذا باید به سوالهای ذیل پاسخ گفت:

آیا امکان ایجاد وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ در نظام جمهوری اسلامی ایران از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی و تبیین رابطه آن با سایر نهادها وجود دارد؟ در صورت وجود چنین امکانی، بررسی و انجام چه الزامات و بیش نیازهایی در بازتعریف نقش و جایگاه شورای عالی انقلاب فرهنگی ضروری است؟

برای پاسخ به این مسائل لازم است سوال زیر بررسی و تبیین شود: ماهیت و میزان مداخلات دولت در فرهنگ چگونه باید باشد؟ آسیب‌های عدم وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ چیست؟ کتاب «وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ» از هشت فصل تشکیل شده است؛ که عبارتند از: فصل اول فرهنگ، فصل دوم وحدت مدیریت، فصل سوم سیاست و فرهنگ، فصل چهارم ضروریات سیاست فرهنگی در برخی کشورهای جهان، فصل پنجم سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، فصل ششم آشنایی با شورای عالی انقلاب فرهنگی، فصل هفتم شورای عالی انقلاب فرهنگی از منظر رهبران نظام، فصل هشتم طرح پیشنهادی وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی.

فرهنگ چه به منزله یک کل استوار چه به صورت پدیده‌ها و واقعیت‌های متعدد و متنوع و مستقل فرهنگی و در عین حال مرتبط با یکدیگر اصیل‌ترین واقعیت اجتماعی است که تحت تأثیر واقعیت‌های دیگر شکل می‌گیرد و تحول می‌یابد. یکی از این واقعیت‌ها که فرهنگ را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد قدرت سیاسی یا نفوذ دولت است، هرچند عوامل چندی همچون رفاه مادی، عدالت اجتماعی، دین و مذهب، ارتباط تاریخی و ... در رشد و تعالی هر جامعه یا رکود و عقب ماندگی آن نقش دارند.

امروزه گذشته از حرکت طبیعی و خودجوش موجود در حوزه فرهنگی بخش وسیعی از تلاش‌ها و فعالیت‌های فرهنگی بر اساس برنامه ریزی‌ها و سیاست‌های کلان‌های حکومت و بازوی اجرایی آن «دولت» صورت می‌گیرد.

دولت‌ها هم به لحاظ تبلیغ آرمان‌ها و هدف‌های ایدئولوژی رسمی و هم به لحاظ ابواب و دروازه‌ها و یافتن به هدف‌ها و مقاصد سیاسی خویش و هم بنا به کارکردهای جدیدی که پیدا کرده‌اند و انتظاراتی که در دوران حاضر به وجود آورده‌اند، برنامه ریزی، اجرا، کنترل و نظارت بر فعالیت‌های فرهنگی را بر عهده می‌گیرند و در این جهت نقش و مسئولیتی آگاهانه می‌پذیرند و در مجموع تأثیری چشمگیر ایجاد می‌کنند.

انقلاب اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (ره) اساساً انقلابی فرهنگی بوده است چرا که جهت‌گیری اصلی آن تشکیل حکومت اسلامی و رسیدن به فرهنگ مطلوب اسلامی در جامعه در همه‌ی ارکان و اجزای آن بوده است. با پیروزی انقلاب اسلامی و تشکیل نظام جمهوری اسلامی ایران، این رویکرد در حاکمیتی نظام و سازمانهای آن به ویژه سازمانها و نهادهای فرهنگی نمودار شده است به گونه‌ای که منجر به تشکیل نهادهای جدیدی در این عرصه، بازتعریف رسالت‌ها، مأموریت‌ها و ساختار برخی سازمان‌های به ارث رسیده از قبل و حفظ برخی سازمان‌های دیگر شد.

عمر جهانی شدن که با شکل‌گیری فرهنگ جدید جهانی و درنوردیدن مرزهای فرهنگ بومی و ملی همراه است، چالش‌های متعددی را برای فرهنگ اسلامی ایران ایجاد کرده است. شاید پدیده‌ی تهافت فرهنگی و ناتیوی فرهنگی که در سالهای اخیر به ویژه از زبان مسئولان نظام جمهوری اسلامی به ویژه رهبر معظم انقلاب، به کرات شنیده شده است، گویای همین واقعیت باشد.

پس از گذشت سه دهه از انقلاب اسلامی، آسیب‌شناسی سازمان‌های فرهنگی کشور، تصویر مطلوبی را ارائه نمی‌دهد. در حوزه سازمانی پراکندگی دستگاه‌های فرهنگی، موازی‌کاری، تداخل وظایف سازمانی، ابهام در روابط بین سازمانی، عدم تدقیق نقش و جایگاه حکومت در امر فرهنگ از جمله چالش‌های موجود است. باید بدان علت اصلی بروز این چالش‌ها را نبود دیدگاه مشخصی در زمینه نقش و جایگاه فرهنگ دانست.

به اعتقاد اکثر اندیشمندان و متفکران، فرهنگ، هویت ملی با تشکیل سیستم دولت‌های ملی، نقش مهم‌تری در سیاست کلان کشور پیدا کرده است. تحولات ناخواسته در ارزش‌های فرهنگی و آداب و سنن ملی، به ویژه اگر ناشی از رویکرد فرهنگ‌نگارانه و خارج از کنترل برنامه‌ریزان و سیاستگذاران باشد، می‌تواند به نوعی گسستگی اجتماعی سیاسی منجر شود.

اما سوال محوری در این زمینه این است که اساساً نقش دولت در فرهنگ چیست؟ و چه تأثیری در شکل‌گیری ساختار فرهنگ و سازمان‌های فرهنگی و رسالت و توفیق آن می‌تواند داشته باشد؟

سید مهدی الوانی در مقاله خود با عنوان "جایگاه فرهنگ در ساختار کلان کشور" نقد است: در ساختار کلان کشور اداره امور فرهنگی جامعه بر اساس سازماندهی وظیفه‌ای است که مشکلات چندی از جمله مشکلات سیاستگذاری را ایجاد کرده است و بر این عقیده است که شکل فعلی اداره امور فرهنگی توجیه‌چندانی برای استمرار در شرایط کنونی ندارد. عماد افروغ در مقاله‌ای با اشاره به اصول مختلف قانون اساسی در بعد فرهنگ می‌گوید: "هر چند اصول

مربوط به حقوق ملت به گونه ای غیر مستقیم دلالت بر فرهنگ دارد لکن می توانست نگاه قانون اساسی نسبت به فرهنگ صریح تر و گسترده تر باشد و علاوه بر قید اسلامی و قانونی حاکم بر بسیاری از اصول، یک روند نیز حاکی از هویت فرهنگی و وظایف دولت در قبال حراست از این هویت از یکسو و تشریح حیات فرهنگی و ایجاد امکانات فرهنگی عادلانه، از سوی دیگر باشد."

هنگام بررسی تجربه سیاستگذاری فرهنگی کشورها در یک نگاه کلی دو شیوه عملکرد را می توان متمایز نمود: نظارت و حمایت، تصدی گری.

نخست که اکنون شیوه غالب است دوگانه مداخله دولتی و یا دو نوع دولت را پیش رو می گیرد: مداخله حداکثر و مداخله حداقل، دولت حداکثر و دولت حداقل. نمونه کلاسیک دولت حداکثر دولت فرانسه است و تجلی دولت حداقل را در دولت ایالات متحده آمریکا می توان یافت. در صورتیکه تغییرات اجتماعی و فرهنگی در ایران و تجربه به دست آمده از کنش های دولتی در دهه های ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰ سبب تغییر اساسی در نگرش درباره نقش و جایگاه دولت در عرصه فرهنگ بوده است. همین چه که این کتاب در پی آن است نخست مبتنی بر نوع تعریف و تبیین رابطه دولت و فرهنگ است. در گام بعد، هرچند کوچک در جهت طراحی مدل مطلوب این رابطه در نظام جمهوری اسلامی ایران که از طریق تبیین الزامات وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی جمهوری اسلامی ایران هویدا خواهد شد. چه آنکه این شورا بنا بر تعبیر امام خامنه ای (مد ظله العالی) مرکز فرماندهی و اتاق فکر فرهنگی کشور است. می توان اسیدوار بود باز تعریف نقش و جایگاه شورا و تعریف دقیق تر روابط شورا با سایر نهادها و قوای سه گانه طرح نویی در رسیدن به وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ باشد. ان شاء الله...

موضوع آشنایی نهادهای فرهنگی برآمده از انقلاب اسلامی ایران نبود سازوکاری برای ایجاد هماهنگی در جهت گیری های کلان این دستگاه ها از موضوعاتی است که پس از گذشت ۲۵ سال از عمر نظام جمهوری اسلامی ایران چهره خود را نمایان ساخت. سبب آن از سوی دیگر حاشیه ای تلقی شدن نقش فرهنگ در برنامه ریزی های جمهوری اسلامی ایران به عمل و فعالیت های اجرایی آن موضوع دیگری است که اخیراً در حال طرح شدن در محافل علمی و اجرایی است.

پیشنهاد تبیین الزامات و طراحی طرحی در جهت رسیدن به وحدت مدیریت در حوزه فرهنگ از طریق شورای عالی انقلاب فرهنگی و بازنگری در وظایف، اختیارات و جایگاه شورا و تبیین رابطه آن با سایر دستگاه های فرهنگی موضوعی است قابل تأمل که می تواند پاسخی به هردو

مشکل پیش گفته تلقی گردد. لذا به نظر می‌رسد که این مجموعه از حیث موضوع و دستاوردها، کاملاً ابتکاری و نو می‌باشد.

حامد فروزان -- تابستان ۱۳۹۳

www.ketab.ir